

⋮—: Koers :—⋮

TWEEMAANDELIKSE TYDSKRIF

DEEL XVII. No. 5.

APRIL.

1950.

DIE CHRISTELIKE BOODSKAP EN DIE NIE-CHRISTELIKE RELIGIEUSE BESEF EN GODSDIENS (OOK VAN DIE MODERNE MENS).

A.—Die Religieuse Besef en die Algemene Openbaring.

I. INLEIDING.

Sinds die verskyning van dr. H. Kraemer se besonder belangrike boek, **The Christian Message in a non-Christian world** (1938) is die vraag of en in hoeverre daar in die prediking en gemeente-opbou aangesluit moet word by die nie-Christelike besef en godsdienst druk bespreek in sending- en teologiese kringe.

Aangesien, soos Cicero reeds opgemerk het, daar geen volk, hoe barbaars ook al, is wat nie een of ander godsdienst besit nie en terwyl hierom algemeen aanvaar word dat die religie tot die wese van die mens behoort, is hierdie vraag ook van besonder belang vir die prediking aan die moderne blanke heiden, wat, hoeseer hy ook al ontaard is, tog ook nog hierdie algemeen menslike kenmerk dra.

Omdat byna algemeen in nie-gelowige kringe (ook Afrikaanse) aangeneem word dat daar geen wesenlike verskille tussen die Christelike en

nie-Christelike godsdienste bestaan nie, is dit baie noodsaaklik dat ons helderheid verkry oor hierdie vraag.

Om die vraag te beantwoord is dit in die eerste plek nodig dat ons probeer verstaan hoe die religieuse besef en godsdiens van die mens verklaar kan word. Sonder om hier in te gaan op al die teorieë oor die oorsprong van die religie, neem ons saam met Bavinck aan dat die oorsprong daarvan nie in die mens of die natuur gesoek moet word nie, maar alleen daarin dat God bestaan en dat Hy Hom aan die mens openbaar. In die tweede plek het God die mens subjektief bekwaam gemaak om Hom te ken deurdat Hy hom na sy beeld geskep het.¹⁾ Die ontarding van die religieuse besef tot afval van God moet op grond van Gods Woord toegeskryf word aan die sonde van die mens. Die menslike religie kan dus alleen verstaan word as ons in die eerste plek rekening hou met die algemene openbaring van God aan elke mens, in die tweede plek met die beeld van God in die mens en in die derde plek met die sonde van die mens.

II. DIE ALGEMENE OPENBARING.

Dit is nog altyd deur die Gereformeerde kerke en teoloë as 'n onbetwiste waarheid aanvaar dat God Hom aan die mens openbaar deur die algemene en die besondere openbaring²⁾, en artikel 2 van die Gereformeerde Geloofsbelydenis lui dan ook dat God geken word deur twee middels. Ten eerste deur die skepping, onderhouding en regering van die hele wêreld en ten tweede deur Gods Woord. Calvyn veral het die leer in verband met die algemene openbaring breedvoerig in sy Institusie en sy boeke en briewe behandel en die Skrif spreek baie duidelik dat daar, behalwe die besondere openbaring van die Heilige Skrif en die wederbarende en heiligende werking van die Heilige Gees in die hart van Gods kinders, ook 'n algemene openbaring deur God aan alle mense is.

Hierdie algemene openbaring geskied deur drie middels, naamlik die natuur, die gewete (of liever die menslike ek) en die geskiedenis. Bavinck noem in sy dogmatiek meer as dertig bybeltekste wat hierdie leer bevestig³⁾; veral is van belang Ps. 19: 2—5, Ps. 139; 2—6; Ps. 104; Rom. 1: 18—21; Rom. 2: 14, 15; Spr. 1: 31; Jer. 2: 19; Spr. 14: 34; Job 33 en 36; Joh. 1: 5.

Hierdie openbaring moet nie so verstaan word asof daar sonder die werkende hand van God vanself 'n spraak uit die drie middele uitgaan nie;

1) Bavinck, H.: *Gereformeerde Dogmatiek I*, bl. 286—290.

2) Polman, A. D. R.: *Onze Nederlandse Geloofsbelydenis*, bl. 144 v.v.

3) Bavinck, H.: *Gereformeerde Dogmatiek I*, bl. 321.

ook nie asof die mens deur wetenskaplike navorsing moet nagaan hoe en wat daar van God gesê word nie. Nee, God laat die middele nie selfstandig werk nie, maar deur sy Heilige Gees spreek Hy deur die middele direk tot die mens. Dit is dus nie 'n onpersoonlike openbaring nie, dit is 'n openbaring deur God self aan die hart van elke mens.¹⁾ God spreek tot die mens deur die droogte en die reent, deur die rammelende donderslae en die flitsende bliksemstrale, deur die suising van die sagte wind en deur die alles vernielende orkaan, deur die sagte gekabbel van die waterstroom en die bruisende vloed van die waterval, deur siekte en gesondheid, deur lewe en dood, deur die geskiedenis van volke en die wêreld. God spreek daardeur tot alle mense, en 'n gelowige moet in dit alles steeds Gods spraak hoor en in die prediking moet die spraak van God deur sy algemene openbaring deur die toepassing en verklaring van die Heilige Skrif aan die hart van die mens gebring word.

III. DIE BEELD VAN GOD.

Die bestaan van sodanige algemene openbaring is egter gedurende die afgelope jare van verskeie kante ontken²⁾ en veral Barth en sy skool³⁾ het in die laaste tyd die opvatting daarvoor, soos dit voorgestaan word deur die Gereformeerde kerke, baie heftig aangeval, en hy het probeer aantoon dat die Heilige Skrif nie sodanige leer ken nie. Wel kan hy nie ontken dat daar 'n algemene openbaring van God is nie, maar volgens hom is as gevolg van die sonde van die mens die afstand tussen God en die onwedergebore mens sô groot dat daar eenvoudig nie sprake kan wees van 'n kontak van God met die mens nie. Die algemene openbaring spreek alleen tot die gelowiges wat leef by die lig van die Skrif. Hoewel hy in teorie dus 'n algemene openbaring van God wil veronderstel, ontken hy dat dit iets in die onwedergebore mens uitrig.⁴⁾

Hiermee word 'n baie gevaarlike en ook 'n onjuiste stelling neergelê en natuur en genade, skepping en herskepping word sonder verband naas mekaar gestel. Sonder die algemene openbaring verloor die besondere

-
- 1) Prins, P.: **De Heilige Geest en de Algemene Openbaring in De Heilige Geest** van J. H. Bavinck e.a.; bl. 145 e.v.
 - 2) Ook dr. Wolmarans ontken die openbaring van God in die natuur en die geskiedenis (H. P. Wolmarans: **Die Betekenis van die Openbaringsbegrip vir ons tyd**).
 - 3) Vir 'n kort en deeglike uiteensetting en weerlegging van die kritiek van die Barthiane hieroor sien o.a. A. D. R. Polman: **Onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis I**, bl. 159—173.
 - 4) Bavinck, J. H.: **Religieus Besef en Christelijk Geloof**, bl. 157—158.

die samehang met die ganse kosmiese bestaan en lewe, en die genade kom vyandig teenoor die natuur te staan.')

Dit kan nie aangeneem word dat die spraak van God verby die mens gaan nie, want die moontlikheid vir die aanraking tussen God en mens is daarin geleë dat die mens na die beeld van God geskep is, en hoewel hy die ware kennis, heiligheid en geregtigheid van die beeld, wat met sy skepping gepaard gegaan het, (Ef. 4: 23, 24) met die sondeval verloor het en sy menslike gawes en talente, wat hy ontvang het om God daarmee te dien, teen God gebruik, het hy tog sy menslike entiteit beehou as 'n wese wat onderskei word van die res van die geskapene en op wie God sy stempel geplaas het as 'n wese wat by Hom behoort en wat nie geluk en vrede kan vind as Hy dit nie in God geniet nie.')

Die mens is, sê Calvyn, gebore met 'n onuitroeibare Godsbesef en in hom is geplant 'n saad van die religie (**Sensus divinitatis** en **semen religionis**)¹⁾. Dit is volgens Kuyper nie 'n aanleg of vermoë wat kan uitgroei tot 'n volle kennis nie, maar dit is 'n besef, 'n gevoel dat God bestaan'). Dit is 'n saad wat alleen deur die werking van die Heilige Gees tot ontkieming kan kom.

Barth wil dit nie aanneem nie,²⁾ want dan word die diepe afval en boosheid van die mens volgens hom daardeur minder boos, maar Kuyper het reeds aangetoon dat juis die teenoorgestelde hierdeur aan die lig kom en die diepste afval en sonde van die mens juis hierdeur in al sy diepte openbaar word, ten spyte van die feit dat die mens na die beeld van God geskep is en hoewel hy bedeed is met baie gawes en talente en hy self soms 'n diep religieuse wese is, kom hy tog nie tot die kennis van die ware God nie, maar dwaal hy altyd verder van God weg³⁾. 'n Man soos Paulus, wat 'n hoogstaande en 'n diep religieuse en geestelike mens was, het tog Christus en sy gemeente vervolg en 'n Oosterse monnik, wat in die reël in hoë mate bedeed is met 'n hoogstaande religieuse besef, aanbid tog nie die ware God nie. Dit is dus baie gevaarlik om op grond van die subjektiewe religieuse aanleg van 'n persoon 'n objektiewe maatstaf van wat die suiwere godsdiens is aan te wend.

1) Bavinck, H.: A.w., bl. 335.

2) Bavinck, H.: *ibid.* bl. 289—290.

3) Calvyn, J.: *Institusie*, I, III, 1.

4) Kuyper, A.: *Uit het Woord III*, bl. 169 v.v.

5) Barth ontken dat die mens na Gods beeld geskep is. Ook dr. Wolmarans doen dit in sy: *Die Mens na die Beeld van God* op bl. 9 e.v. en bl. 187 e.v. Vir 'n weerlegging van afwykende beskouinge hieroor sien o.a. Polman: A.w., dl. 2, bl. 138—149.

6) Kuyper, A.: A.w., bl. 173—174.

IV. DIE ALGEMENE OPENBARING RIG IETS UIT.

1. 'n Teenstrydigheid.

Daar is dus kontak moontlik tussen God en die mens en die algemene openbaring gaan nie verby die mens nie; dit rig ook iets uit in die mens: daar kom ook 'n antwoord van die mens en sy antwoord is sy godsdiens. Daar gaan steeds 'n openbaring van God tot die mens uit, en daar vind 'n tweegesprek tussen God en die mens plaas.¹⁾ Waarop kom die antwoord neer en wat is die wese daarvan? Hieroor is daar nie eenstemmigheid nie en baie beweer dat, net soos die ou Testament 'n voorbereiding van die Nuwe-Testamentiese openbaring was, so is die menslike religie 'n wegbereider vir die Christendom,²⁾ en selfs die Internasionale Sendingskonferensie van 1928 praat van die **spiritual value** van die heidense religies. Om 'n antwoord op hierdie vraag te vind moet ons teruggaan na die Skrif om na te gaan wat God daarvoor sê. Hieroor bestaan daar in die Skrif twee skynbaar met mekaar teenstrydige uitsprake. Enersyds is daar die besliste uitsprake wat alle menslike religie veroordeel as afval van God, waaroor die toorn van God teen die mens geopenbaar word (Rom. 1: 18) en andersyds is daar enkele uitsprake wat oënskynlik daaraan wys dat 'n meer simpatieke standpunt teenoor die heidense godsdiens ingeneem word en dat erken word dat daarin ook iets van die ware openbaar word. Hier is veral van belang die redevoering van Paulus op die Areopagus (Hand. 17: 15—31) en Rom. 1: 18—32. In eersgenoemde rede beweer Paulus na aanleiding van die altaar wat die Atheners vir die onbekende God opgerig het, dat hulle daarmee erken dat daar 'n almagtige God is wat hulle nie ken nie. Maar as hulle Hom nie ken nie, kan hulle Hom dus ook nie vereer nie. Hulle weet dus van die bestaan van God, maar hulle ken Hom nie en vereer Hom ook nie.

Hier word dus aan die een kant positief erken dat die mens van God weet maar andersyds word in een asem 'n negatiewe ontkenning gehoor. Dieselfde skynbare teenstrydigheid vind ons in Rom. 1: 18—21 en Rom. 1: 32. In Rom. 1: 18—21 word erken dat wat van God geken kan word in die mens openbaar is en dan word veral genoem sy ewige krag en goddelikheid, maar andersyds word in een asem bygevoeg dat die mense dwaas geword het in hul oorlegginge en hul onverstandige hart verduister

1) Korff, F. W. A.: **Het Christelijk Geloof en de Niet-Christelijke Godsdiensten**, bl. 79 e.v.

2) Vgl. o.a. F. Heiler: **De openbaring in de godsdiensten van Britsch Indië en de Christusverkondiging** en E. W. Smith: **African Belief and Christian Faith**.

is. In Rom. 1: 32 word neergelê dat daar by die mens 'n kennis is van die regseis van God maar in een asem hiermee word gesê dat hulle dinge doen, waarvan hulle bewus is dat diegene wat dit doen die dood verdien, en hulle doen dit nie alleen nie, maar hulle heg ook hul goedkeuring aan diegene wat dit doen.

2. 'n Onsekere Kennis.

Hoe moet hierdie oënskynlik met mekaar teenstrydige uitsprake verklaar word? Om hierdie vraag te verstaan moet ons eers duidelikheid probeer verkry oor wat verstaan word onder die kennis wat die mens van God besit.

Die kennis waarvan hier gespreek word is nie die vrug van wysgerige denke nie, maar dit word volgens die Skrif in hulle „openbaar,” „gesien,” „verstaan.” Waarop kom hierdie „verstaan” en „gesien” neer? Dit is nie 'n wetenskaplike insig nie, maar 'n waarneming, die kennis staan meteens voor die mens se gees, „hij krijgt er ineens gezicht op”¹⁾). Die ganse natuur spreek tot die mens van een groot ontsettende mag²⁾, en alhoewel die mens in sy godsdiens die mag vermenslik en onder beheer probeer verkry, is daar tog oomblikke in sy lewe dat hy nie los kan kom van die gedagte dat hy nie alleen te doen het met onpersoonlike kragte nie, maar met die ewige God van hemel en aarde, wat die mens toespreek en wat hom verantwoordelik hou en tot verantwoording roep.

Maar hierdie kennis is vaag en onseker en 'n mens kan nie daarop afgaan nie. Dit is asof die sluier slegs effens gelig en weer dadelik laat sak word. Die kennis is, soos Calvyn sê, soos die van 'n wandelaar wat hom in die nag midde in die veld bevind en vir een oomblik die flikkering van die bliksem in die nagtelike donker voor en om hom sien, maar net so 'n vlugtige aanskoue dat hy weer deur die duisternis van die nag oorval word voor hy 'n voet versit.³⁾ Dit is dus 'n beeld van 'n vae en onsekere kennis wat nie genoegsaam is om verder daarop voort te gaan nie. Daar is in die heidendom „allerlei even gezien, vermoed, vóórvoeld, **geahnt**, vaag en onzeker en met allerlei dwaling vermengd . . . allerlei even van de waarheid . . .”⁴⁾ Hoewel die openbaring van God volgens Calvyn soos soveel lampe helder brand, stuur hulle tevergeefs hul lig na ons uit. Hulle wek wel enige vonke op maar hulle word gedooft voordat

1) Bavinck, J. H.: A.w., bl. 169.

2) Kuyper, A.: **Uit het Woord**, III bl. 169 v.v.

3) Calvyn, J.: A.w., II, II, 18.

4) Korff, F. W. A.: A.w., bl. 97.

hulle tot 'n voller glans uitstraal.¹⁾ Hoewel die ervaring leer, sê hy verder, dat in alle mense die saad van die religie ingeplant is, word daar skaars een op die honderd gevind wat die ontvangse saad in sy hart aankweek en nie een in wie dit tot rypheid kom nie.²⁾

V. DIE SONDE VAN DIE MENS.

1. Verduisterde verstand en sondige wil.

Hoe kom dit dan dat, hoewel die lampe van Gods openbaring helder brand, hulle tevergeefs hul ligte uitstuur? Dit moet in die eerste plek toegeskryf word aan die verduisterde verstand van die mens as gevolg waarvan hy die lig van die Heilige Skrif en die verligting van die Heilige Gees nodig het om die spraak van God in sy algemene openbaring te verstaan.

In die staat van die regtheid sou Adam deur die middele van die algemene openbaring gekom het tot 'n adekwate kennis van God. Maar na die sondeval is so iets nie meer moontlik nie. Wel veronderstel die Skrif die moontlikheid dat die mens tog daardeur tot enige kennis van God kan kom en gebring kan word tot die erkenning van 'n behoefte aan verlossing en tot 'n soek na die ware God, en met name word onder meer genoem dat die ewige krag en goddelikheid van die Here duidelik uit sy openbaring straal, maar selfs tot hierdie kennis kom die mens nie sonder die besondere inwerking van die Heilige Gees nie.³⁾ Daar is dus meer as onwetendheid in die spel en in die tweede plek moet as oorsaak vir die onvermoë van die mens om God te ken genoem word die onwil om God te ken of om Hom te leer ken of om Hom te soek. Die mens is ook bang om God te ken, want hy vrees die Almagtige, en sodra die sluier effens gelig word, waardeur hy 'n vae insae in die mag en majesteit van God verkry, is die beeld daarvan so ontsettend dat hy weer dadelik die sluier laat sak. Wat hy sien is die toorn van God (Rom. 1: 18) wat openbaar word oor die sonde van die mens. Die toestand van die mens is sodanig dat hy, wanneer hy gekonfronteer word met Gods openbaring, dit verwerp; hierdie toestand word in al sy naaktheid openbaar waar die mens voor Christus geplaas word, want hier blyk dat Hy, wat die openbaring van God aan die wêreld is deur die wêreld verwerp word. Hier bring die menslike toestand, om dit so uit te druk, sy laaste

1) Calvyn, J.: A.w., I, V, 14.

2) Calvyn, J.: A.w., I, IV, 1.

3) Ons moet byvoorbeeld veronderstel dat die Heilige Gees deur die middele van die algemene openbaring die wyse uit die Ooste gelei het om die verlosser te soek, maar hulle vind die verlosser alleen nadat die verteenwoordigers van die kerk in Jerusalem en die Skrif geraadpleeg is (Mat. 2: 4-6).

moontlikheid voor die dag¹⁾) en hier word alleen vyandskap teen God openbaar.

Daarom word die openbaring van God ook genoem 'n openbaring van toorn (Rom. 1: 18). Nieteenstaande die goedheid van God, wat Hy ten spyte van die sondeval aan die mens bewys, verkeer die mens in vyandskap teen God en daarom gaan daar uit die algemene openbaring van God 'n spraak van toorn oor die mens uit, en die mens is nie te verontskuldig nie, want God het Hom bedeel met baie gawes en talente en Hy spreek in sy openbaring op 'n baie duidelike manier tot die mens, en die Skrif beweer selfs dat die openbaring en algemene genade van God deur God aan die mens geopenbaar word **sodat hy nie verontskuldig kan word nie** (Rom. 1: 20). Dit is dus een van die doeleindes van die openbaring.

Daar spreek nie alleen die toorn van God deur sy algemene openbaring nie, maar in die mens self word ook die toorn openbaar in die verydeling van sy oorlegginge, in sy straf wat hy nie kan ontgaan nie en in die oorgawe aan sedelike verwildering. (Rom. 1: 26—31). Die heiden wat buite God staan val al verder van God weg en die sedelike verwildering word al groter, maar ook die moderne beskaafde mens wat van God wegdwaal word aan die sedelike verwildering oorgegee. Vandaar die sedelike uitspattinge en ontwrigting by die moderne mens.

2. Verdringing en Vervanging.

Daar is dus enersyds enige kennis van God maar andersyds word in die Heilige Skrif net so sterk op die onwil en onkunde en diepe afval van die mens nadruk gelê. Volgens Calvyn het daar byvoorbeeld altyd die mening bestaan dat God die wêreld gemaak het, maar dit het sonder krag gebly, **want op dieselfde oomblik waarop die mens hom 'n God voorstel is hy in sy oorlegginge verydel**, sodat hy veel meer in die duister na die skadu van 'n sekere god tas dan om die ware God aan te gryp.¹⁾ (Onderstreping van ons). Op dieselfde oomblik waarop die mens 'n God voorstel is hy in sy oorlegginge verydel . . . om te verstaan wat plaasvind en om so 'n duidelike insig in die menslike religieuse besef en godsdiens te verkry moet ons teruggaan na Rom. 1. Hier lees ons dat die mens die waarheid in ongeregtheid onderdruk (Rom. 1: 18) en dat hy dit verruil vir die leuen (Rom. 1: 25). Die mens onderdruk die waarheid in ongeregtheid—d.i. dit geskied met die verborge altyd onuitgespreekte, dikwels ook geheel onbewuste motief van die weerstand teen die

1) Korff, F.W.A.: A.w., bl. 76—78.

regseis van God; die mens wil God nie ken nie, want God kom met sy eis van geregtigheid en Hy eis die hele mens¹⁾).

Hier vind dus 'n tweërlei aksie plaas. Enersyds is daar die verdrinking van die waarheid en andersyds is daar 'n verruiling van die waarheid vir die leuen. Volgens Bavinck²⁾ moet hieronder verstaan word 'n tweetalige proses van verdringing en vervanging. Die mens is geneig om die onaangename na sy onderbewuste en onderbewussyn te verdring en dit is wat in hierdie geval met die waarheid van God gebeur. Die sluier word effens gelig maar dadelik weer laat sak, en „op dieselfde moment waarop die mens hom 'n God voorstel is hy in sy oorlegginge veryeld.” Die verdringing vind so onmiddellik, so spontaan „zo tegelyk met het verstaan en „doorzien” plaats dat op het eigen moment waarop mens ziet hij al niet meer ziet, op het moment zelf waarop hij kent, hij al niet meer kent.”³⁾).

Daarom sien die mens en sien hy tog nie, ken hy en ken hy tog nie en op die oomblik wat hy ken, ken hy nie meer nie. Maar hoewel die waarheid verdring is, is dit nie heeltemal weg nie. Dit is verdring na die onderbewuste en onderbewussyn. Dit is in die reël goed weggebêre, maar soms val dit die mens aan in drome of in krisistye van sy lewe en dit ja hom tot vertwyfeling. So af en toe gevoel die mens dat, hoewel hy dit nie wil erken nie, daar iets met hom skeef is, iets makeer. Dit veroorsaak 'n sekere vrees, 'n sekere gespannenheid in die lewe. Dit is so omdat die waarheid nie vernietig is nie, dit is slegs verban. Dit lê altyd as 'n bedreiging in sy lewe en laat hom nooit los nie. Dit is die tragedie van sy lewe. Hy wil daarvan ontslae raak maar kan nie, die waarheid bly sy vyand en God laat hom nooit los nie. Hierdie waarheid is nog daar, nie as 'n vrug van die goedheid van die mens nie, maar ten spyte van sy wil en begeerte.

Die mate van verdringing kan by individuele persone verskil. By sommige is alles verdring en by ander is daar 'n gedurige onrus, en hierdie onrus is daar alleen as gevolg van die besondere bemoeienis van God.

Maar wat verdring word moet vervang word. Die mens kan nie die waarheid verdring sonder iets daarvan in die plek te plaas nie. Hy moet tot rus kom deur iets anders in die plek van die waarheid te plaas. Hy vervang dus die verdronge waarheid met die leuen. Omdat die mens hierin nie skeppend kan optree nie deur iets nuuts in plaas van die verdronge waarheid te skep, kan hy net die leegtes, wat ontstaan deur die verdringing, opvul, en in die leuen moet dus ook iets sigbaar word van

1) Calvyn, J.: A.w., aangehaal deur Polman: A.w., dl. I, bl. 150.

2) Bavinck, J. H.: A.w., bl. 173.

3) Ibid: bl. 171 e.v.

4) Bavinck, J. H.: A.w., bl. 172.

van die verdronge waarheid¹⁾). Daarom is daar in alle godsdienste 'n skadu van die „ewige krag en goddelikheid” van God. Die mens wil 'n huis bou waarin hy tuis is en hy skep nou sy eie gode, maar dit is vermenslikte gode en die geheimsinnige krag kan deur magiese middele bedwing word.

Bavinck vergelyk hierdie proses van verdringing en vervanging met wat soms in 'n droom gebeur. Dit gebeur soms dat objektiewe verskynsels 'n rol in drome speel. So kan die werklike tik van 'n wekker 'n rol in 'n droom speel. Die slapende kan dan byvoorbeeld droom dat hy die ritmiese stap van verby marsjerende soldate hoor, maar die indruk wat van buite in die droom opgevang word, word heeltemal uit verband geruk, dit word tot die oneindige vergroot en dit word gemaak tot 'n kern van heeltemal andersoortige ketting van gedagtes²⁾).

3. Die Nood van die Mens.

Uit bostaande hoop ons het dit duidelik geword waarom die leuen somtyds oënskynlik trekke van die waarheid vertoon, waarom Calvin die godsdienste van die heidene 'n skadu noem en die kennis van die mens by vonkies vergelyk. Ons begryp nou waarom die heidense godsdienste en die menslike religieuse besef spore toon van 'n vae kennis, van 'n droom waarin alles „even vermoed, vóórvoeld „geahnt” word. Ons kan ook nou 'n taamlike insig kry in die nood van die mens wat eers vanuit die openbaring deur Christus in volle omvang verstaan kan word. Eers deur die lig van die kruis van Christus word die duisternis as duisternis openbaar en eers in Christus word die nood van die mens vervul en eers deur Christus word daar behoefte aan verlossing uit die nood verwek³⁾).

Die evangelieboodskap is dus nie 'n vervulling van die heidense godsdienste nie en daar kan ook nie by die heidense godsdienste aangesluit word nie om so verder voort te bou tot die waarheid van die Skrif.

Wel is Christus die vervulling van die nood van die heiden, maar hoewel die heidense godsdienste spreek van 'n onrus, 'n heimwee, 'n nood, is daar by die mens nie eens 'n besef van sy nood en ook geen ware behoefte aan verlossing uit die nood nie.

(Word vervolg).

Siloam.

H. DU PLESSIS.

1) Bavinck, J. H.: A.w., bl. 177.

2) Bavinck, J. H.: A.w., bl. 179—180.

3) Korff, F. W. A.: A.w., bl. 115—116.